

СТАФІЛІН ПЛІГІНСЬКОГО

Tasgius pliginskii (Bernhauer, 1915)

Таксономічна належність

Клас — Комахи (Insecta), ряд — Твердокрилі (Coleoptera), родина — Стафілініди (Staphylinidae).

Природоохоронний статус виду

Вразливий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Кавказ, Закавказзя, пд. України. На пд. України зустрічався в Херсонській, Миколаївській, Одеській обл. та в Криму.

Чисельність і причини її зміни

Поодинокі особини, локально — до кількох десятків особин.

Особливості біології та наукове значення

Жуки і личинки є активними хижаками, полюють на дрібних безхребетних, особливо комах, яких знаходять серед наносів, сіна

та інших рослинних скупчень. Імаго зустрічались біля водоймищ, на солончаках, під сухими наносами з водоростей, очерету та гнилого сіна з квітня до листопада (найбільша чисельність відмічена в останній декаді серпня).

Морфологічні ознаки

11–13 мм. Голова, передньоспинка та черевце чорні, блискучі. Верхні щелепи тонкі, серпоподібні, без зубців. Вусики, передні та середні ноги жовто-червоні, передні гомілки, лапки та задні ноги смолисто-бурі.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Вивчення особливостей біології виду, охоро-

на в Чорноморському БЗ та в прибережній смузі Причорномор'я. Збереження ділянок суцільних морських наносів від знищення, можливо, створення окремих ентомологічних заказників.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Хижак-ентомофаг.

Основні джерела інформації

Coiffait, 1974; Петренко, 1978; Гусаров, 1992; Петренко, 2005.

Автор А.А. Петренко
Фото: О.С. Мандзюк

КВЕДІЙ КАРПАТСЬКИЙ

Quedius transsylvanicus (Weise, 1875)

Таксономічна належність

Клас — Комахи (Insecta), ряд — Твердокрилі (Coleoptera), родина — Стафілініди (Staphylinidae).

Природоохоронний статус виду

Вразливий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Ендемік Сх. Карпат. Відомий з Говерли, Чорногори, Менчула, Горган та Сх. Бескид. Відмічений в Велико-Березнянському та Ужгородському, а особливо в Рахівському (Карпатський БЗ) районах Закарпатської обл.

Чисельність і причини її зміни

Частіше поодинокі особини, але в пастки іноді відловлювався по кілька десятків. Причини зміни чисельності: порушення природних біотопів (санітарні вирубки лісів та рекреаційне навантаження на вразливі гірські біотопи).

Особливості біології та наукове значення

Типовий гірський вид, мешканець лісової підстилки та моху пралісів Сх. Карпат. Жуки та личинки — активні хижаки, що регулюють чисельність шкідливих для лісового господарства видів. Імаго зустрічається в Карпатському БЗ з початку травня до кінця вересня.

Морфологічні ознаки

7,5–10 мм. Чорний, передньоспинка смолисто-коричнева, облямована червоножовтою смугою. Черевце іризує. Голова значно ширша своєї довжини, очі дуже великі, опуклі, майже вдвічі довші за скроні. Надкрила з грубим пунктуванням, помітно коротші передньоспинки. Восьмий стерніт

самців на вершині з широкою трикутною вирізкою.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Слід вивчати екологію та біологічні особливості виду. Охороняється у Карпатському БЗ, як компонент біогеоценозу.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Хижак-ентомофаг.

Основні джерела інформації

Roubal, 1930; Smetana, 1958; Богданов, 1977; Coiffait, 1978; Петренко, 2005.

Автор: А.А. Петренко
Фото: О.С. Мандзюк

СКАРАБЕЙ СВЯЩЕННИЙ

Scarabaeus sacer (Linnaeus, 1758)

Таксономічна належність

Клас — Комахи (Insecta), ряд — Твердокрилі (Coleoptera), родина — Стафілініди (Staphylinidae).

Природоохоронний статус виду

Зникаючий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Зх. Передкавказзя (на пн. до Анапи), Закавказзя та пд. Дагестану (Дербент); все Середземномор'я на пн. до Пд. Франції, Середньої Італії, Югославії, Туреччини, Пн. Ірану (пд. узбережжя Каспійського моря), також в Пн. Африці, Аравії та Передній Азії. Раніше вид зустрічався на крайньому півдні степової України (Асканія-Нова) та Криму.

Чисельність і причини її зміни

За останні 50 р. в Україні не знайдено жодного екземпляра цього виду; всі знахідки відносяться до іншого більш пластичного виду *S. typhon* Fischer-Waldheim, 1823. Причини зміни чисельності: розорювання цілинних степових ділянок.

Особливості біології та наукове значення

Заселяє степові біотопи з різними типами ґрунтів, піщані ділянки річкових долин і морського узбережжя, іноді — засолені стації, піщані кучугури з розрідженим степовим різнотрав'ям. Харчується гноєм овець та

великої рогатої худоби. Робить з гною великі кулі, котрі іноді відкочує на велику відстань від місця виготовлення. Потім закопує кулю в ґрунт на невелику глибину (від 7 до 40 см), де з'їдає, або виготовляє з неї своєрідну «грушу», у вузькій частині якої відкладає яйце. Личинка з'їдає заготовлені для неї запаси та заляльковується в залишках «груші», де і зимує молодий жук після виходу з лялечки. В посушливі весни жуки масово гинуть, оскільки не в змозі покинути місця залялькування.

Морфологічні ознаки

11–41 мм. Тіло широке, овальне, слабо випукле; наличник з 4 сильними зубцями по зовнішньому краю.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Зменшення чисельності виду пов'язане зі зміною землекористування в природних місцях його перебування.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Перероблює гній великої рогатої худоби та коней, тому сприяє збагаченню ґрунтів біодобривами та мінералами.

Основні джерела інформації

ЧКУ. Тваринний світ, 1994; Кабаков, 2006; Löbl, Krell, Scarabaeini, 2006.

Автори: В.М. Ермоленко, Б.М. Васько
Фото: В.Г. Радченко

ЦЕРАТОФІЙ БАГАТОРОГИЙ

Ceratophyus polyceros (Pallas, 1771)

Таксономічна належність

Клас — Комахи (Insecta), ряд — Твердокрилі (Coleoptera), родина — Жуки-землерії (Geotrupidae).

Природоохоронний статус виду

Вразливий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Степи та напівпустелі Євразії від долини Дніпра на зх. до Тургайського прогину на сх.; також вздовж сх. узбережжя Аральського моря проникає в Середню Азію — на пд. до пн. межі Каракалпакії. В Україні зберігся лише на території Херсонської обл.

Чисельність і причини її зміни

Зустрічається поодинокими екземплярами, рідко. Причини зміни чисельності: розорювання цілинних степових ділянок.

Особливості біології та наукове значення

Генерація дворічна. Викопає під гноєм глибокі (до 1,5–2 м) нори з численними камерами, в які запасає гній для харчування своїх личинок, причому жук піклується про своє потомство. Активний в нічні години з трав-

ня до липня. Жук, що відродився з лялечки, зимує у норі. На території України заселяє переважно піщані ґрунти річкових долин. Харчується гноєм коней та великої рогатої худоби.

Морфологічні ознаки

Відносно великі жуки. Тіло видовжено-овальне, випукле, коричневе або смоляно-чорне. Низ тіла покритий чорно-бурими волосинками. Довжина тіла 18–28 мм. Вершина наличника самця видається вперед у вигляді довгого рогу (у самок — короткого гострого горбика), на передньому краю передньоспинки самця розвинений довгий ріг (у самок в цьому місці знаходяться 2 коротких та гострих горбика).

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Знаходиться під охороною в заповіднику «Асканія-Нова».

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення виду.

Перероблює гній великої рогатої худоби та коней, тому сприяє збагаченню ґрунтів біодобривами та мінералами.

Основні джерела інформації

Löbl, Nikolajev, Kral, 2006; ЧКУ. Тваринний світ, 1994.

Автор: Б.М. Васько
Фото: В.Г. Радченко

БОЛЬБЕЛЯЗМ ОДНОРОГИЙ

Bolbelasmus unicornis (Scrank, 1789)

Таксономічна належність

Клас — Комахи (Insecta), ряд — Твердокрилі (Coleoptera), родина — Жуки-больбоцератиди (Bolboceratidae).

Природоохоронний статус виду

Вразливий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Англія, Німеччина, Австрія, Греція, о. Крит, зх., центральна й почасти сх. частини України.

Чисельність і причини її зміни

Дуже рідкісний вид, зустрічається поодинокими екземплярами, спорадично.

Особливості біології та наукове значення

Заселяє переважно листяні ліси та лісосушки. Тип харчування та спосіб розмноження досі не з'ясовано; можливо, фунгіфаг (живиться,

мабуть, підземними грибами — *Hydnocystis arenaria* (Fabr, 1898). Точних даних стосовно розмноження та розвитку виду немає.

Морфологічні ознаки

Тіло опукле, округле, блискуче, майже напівкулясте. Забарвлення буре або червонувато-коричневе. Довжина тіла сягає 12–15 мм. У самців на голові є невеликий ріг, передньоспинка з 4 великими горбиками. У самок голова з 3 ледве помітними потиличними горбиками, передньоспинка без горбиків, лише має гладкий кіль.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Відомостей немає.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення виду

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Kral, Löbl, Nikolajev, 2006; Савченко, 1938.

Автор: Б.М. Васько
Фото: В.Г. Радченко

БРОНЗІВКА ОСОБЛИВА

Protaetia (Cetonischema) speciosa speciosa
(Adams, 1817)

Таксономічна належність

Клас — Комахи (Insecta), ряд — Твердокрилі (Coleoptera), родина — Жуки-бронзівки (Scarabaeidae, Cetoniinae).

Природоохоронний статус виду

Вразливий.

Ареал виду та його поширення в Україні

Основний ареал виду проходить по сх. частині Малої Азії (пд. межа ареалу), до Передньої Азії (Дамаск, Ліван), пн. Ірану (Лурістан, Азербайджан, Гілян, Тегеран) та пд.-зх. Туркменії (Атрек). На Кавказі пн. межа проходить від дельти Кубані на Краснодар, П'ятигорськ, а далі на пд. по всьому Кавказу. В Україні зустрічається тільки у лісах Гірського Криму, де має ізольований ареал.

Чисельність і причини її зміни

В Україні зустрічається дуже рідко, здебільшого поодинокими екземплярами.

Особливості біології та наукове значення

Стаціями цього виду є старі широколистяні ліси як на рівнинах, так і в горах, але на великі висоти не піднімається. Літає вдень в сонячну та ясну погоду. Живиться соком, що витікає з пошкоджених дерев, інколи прилітає на квіти. Фітофаг. Жук відкладає яйця в порохняву деревину пнів та дупел дерев листяних порід. Личинки розвиваються в гнилій деревині, де і заляльковуються. Генерація — 1–2 роки.

Морфологічні ознаки

24–30 мм. Забарвлення здебільшого зелене, золотисто-зелене або червонувате з жирним іризуючим, немов скляним, блиском. Елітри майже рівномірно опуклі, гладенькі, без білих плям.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Зменшення кількості жука пов'язане насамперед з сучасною методикою лісогосподарювання, за якою багато дерев не доживають свого природного віку і переробляються на сировину.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Вид доволі успішно розмножується та розвивається у неволі.

Господарське та комерційне значення виду

Відомостей немає.

Основні джерела інформації

Smetana, 2006; Медведев, 1964.

Автор: Б.М. Васько
Фото: В.Г. Радченко